



UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KASBIY MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK VA TEXNOLOGIK ASOSLARI

Ilmiy rahbar:

Raxmatulla Shermuhammedov

CHDPU Texnologik ta'lim kafedrası

p.f.n dotsent,

Zarnigor AVEZOVA

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

"Pedagogika nazariyasi va tarixi"

mutaxassisligi magistratura 2-bosqich talabasi

zarnigoravezova16@gmail.com

+998 912443445

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy madaniyatini shakllantirishning pedagogik va texnologik asoslari tahlil etiladi. Unda kasbiy madaniyatning o'qituvchi faoliyatidagi ahamiyati va tutgan muhim o'rni yoritib berilgan. Zamonaviy ta'lim jarayonida kasbiy madaniyatni shakllantirish, avvalo, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish bilan uzviy bog'liqligi asoslab beriladi. Shuningdek, maqolada kasbiy madaniyatning tarkibiy qismlari va uning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar, o'qitishda innovatsion texnologiyalarning roli hamda ta'lim jarayonida kasbiy etika va madaniyatni rivojlantirish strategiyalari keng yoritiladi.

Abstract: This article analyzes the pedagogical and technological foundations of forming professional culture among future teachers. It highlights the importance and significant role of professional culture in a teacher's professional activity. In the context of modern education, the

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

formation of professional culture is substantiated as being closely linked with the development of professional competencies. Furthermore, the article discusses the structural components of professional culture and the factors influencing its formation, the role of innovative technologies in teaching, as well as strategies for developing professional ethics and culture within the educational process.

Аннотация: В данной статье анализируются педагогические и технологические основы формирования профессиональной культуры будущих учителей. В ней раскрывается значение и важная роль профессиональной культуры в деятельности учителя. Обосновывается, что в условиях современного образования формирование профессиональной культуры неразрывно связано с развитием профессиональных компетенций. Кроме того, в статье рассматриваются структурные компоненты профессиональной культуры и факторы, влияющие на её формирование, роль инновационных технологий в обучении, а также стратегии развития профессиональной этики и культуры в образовательном процессе.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy madaniyati, kasbiy kompetensiyaning pedagogik texnologiyalari, o‘qitish etikasi, innovatsion ta’lim, refleksiv loyiha faoliyati, ta’lim sifati, o‘qitish madaniyati.

Keywords: future teachers’ professional culture, pedagogical technologies of professional competence, teaching ethics, innovative education, reflective project-based activity, quality of education, teaching culture.

Ключевые слова: профессиональная культура будущих учителей, педагогические технологии профессиональной компетентности, педагогическая этика, инновационное образование, рефлексивная



UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY international scientific conference

проектная деятельность, качество образования, культура преподавания.

Ta'lim tizimi jamiyat va kelajak rivojini belgilovchi muhim omillardan biridir. Bu nafaqat bo'lajak o'qituvchilarni bilim va ko'nikmalar bilan tayyorlash jarayonini anglatadi, balki kasbiy madaniyatni shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Kasbiy madaniyat — bu o'qituvchining professionalligi bo'lib, ta'lim jarayoniga ijodiy yondashuv samarali muloqot va o'quvchilarni qabul qilish qobiliyatining uyg'unlashuvini nazarda tutadi.

Hozirgi davr ta'lim tizimi islohotlari zamonaviy texnologiyalarni joriy etishni talab qilmoqda. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi jarayonida kasbiy madaniyatni shakllantirish muhim masala bo'lib qolmoqda.

O'qituvchining professionalligi nafaqat o'qitish sifati, balki o'quvchilarning bilim darajasiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy ta'lim tizimi yuqori malakali mutaxassislarni talab qilmoqda va kasbiy madaniyatni rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri sifatida qaraladi. Ta'lim jarayoni nafaqat nazariy bilim berish, balki bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyat va kompetensiyalarni shakllantirishni ham ta'minlashi lozim.

O'qituvchi bilim beruvchi bilan birga shaxsiy namuna ko'rsatuvchi hamdir. Shu bois o'qituvchining kasbiy madaniyati, psixologik, intellektual va ma'naviy rivoji muhim ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy madaniyatini shakllantirish, uning asosiy bosqichlari va usullari hamda ta'lim texnologiyalarining o'rni tahlil qilinadi.

Mavzu bo'yicha adabiyotlar tahlili

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy madaniyatini shakllantirish pedagogika va psixologiya fanlarida keng o'rganilgan ustuvor yo'nalishlardan biridir. O'qituvchining kasbiy madaniyati nazariy asoslar, metodologik

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

yondashuvlar hamda amaliy tajriba bilan chambarchas bog‘liq. Pedagogika oliy ta’lim muassasalarida talabalarning kasbiy faoliyatga tayyorligini shakllantirish va boshqarish ta’lim jarayonining muhim qismi hisoblanadi. Bo‘lajak o‘qituvchilar uchun pedagogik etika qoidalarini bilish ham muhimdir. Shu jihatdan, O‘zbekiston Respublikasining “O‘qituvchi maqomi to‘g‘risida”gi qonunining 8-moddasida pedagogik etika qoidalariga amal qilish zarurligi ta’kidlangan¹. Bu qoidalar kasbiy majburiyatlarni bajarish jarayonida amal qilinadigan me’yorlar bo‘lib, o‘qituvchining mas’uliyati va javobgarligini belgilaydi.

Tadqiqot va metodlar

Nazariy asoslar va amaliy metodlar ta’lim texnologiyalarini kompleks qo‘llashga asoslanadi. Zamonaviy innovatsion va interaktiv metodlar kasbiy madaniyatni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy madaniyatini shakllantirish kasbiy bilimlar, amaliy ko‘nikmalar hamda innovatsion texnologiyalarni integratsiyalash orqali amalga oshiriladi.

Kvazi kasbiy faoliyat texnologiyasi o‘quv amaliyoti asosida kasbiy ta’limning ayrim muammolarini hal etish imkonini beradi, o‘quv faoliyatidan kasbiy faoliyatga o‘tishni ta’minlaydi. Kvazi texnologiyasi dalillarga asoslangan qaror qabul qilish, refleksiv tafakkur, o‘z pedagogik amaliy faoliyatini tahlil qilish, pedagogikada loyihaga asoslangan muammolarni hal qilish va pedagogik tadqiqot madaniyatini shakllantirish kabi kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

O‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi munosabatlarni hamda pedagogik vaziyatlarni aniq tahlil qilishni ham o‘z ichiga oladi.

Natijalar va tahlil

¹O‘zbekiston Respublikasi “O‘qituvchi maqomi to‘g‘risida”gi Qonuni, 2024-yil 1-fevral.

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

Pedagogik texnologiyalar aynan oliy ta'limning asosiy funksiyalarini (ta'limiy, tarbiyaviy, ilmiy) bajarishda pedagogik jarayon samaradorligining muhim sharti ekanini hisobga olib, biz oliy ta'limni texnologiyalashtirishning talabalar kasbiy madaniyatini shakllantirishga ta'sirini o'rgandik.

Shakllantiruvchi tajriba bosqichida bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyatni shakllantirishga psixologik-pedagogik yo'nalish (ustanovka)ni yaratish zarur edi. Talabalar tomonidan kasbiy madaniyat asoslari va o'qituvchi professionalligini tushunishni aniqlash uchun biz reyting (ranklash) metodidan foydalandik. O'qituvchi pedagogik faoliyatida kasbiy madaniyatni takomillashtirish jarayonini rivojlantirish sohasida tashkil etilgan amaliy faoliyat uchun ob'ekt (tajriba maydoni) sifatida Oriental universiteti tanlandi. Mazkur oliy ta'lim muassasida tahsil olayotgan talabalarning 62 nafari tajriba-sinov ishlari uchun respondent etib belgilandi va ular maqsadli ravishda 29/33 nafar tarzida tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi.

62 ta talabaga mavzu yuzasidan savolnoma taqdim etildi. So'rovnoma 6 ta savoldan iborat, har bir savol mezon bo'yicha yuqori 5 ball, o'rta 4 ball, quyi 3ball bilan baholandi, umumiy 100% tashkil qiladi.

Nazorat va tajriba guruhlaridan olingan natijalarni foiz ko'rinishida hisoblab olamiz.

$$\eta = \frac{\varphi}{\varphi_{um}} \cdot 100\%$$

Natija chiqarishda shu formuladan foydalanamiz.

η - foydali ish ko'fissenti.

φ - yig'ilgan ball

φ_{um} - umumiy ball

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

Nazorat guruhi		Tajriba guruhi
Yuqori	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi_{um}} \cdot 100\% = \frac{7}{62} \cdot 100\% = 11,3\%$	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi_{um}} \cdot 100\% = \frac{11}{62} \cdot 100\% = 17,7\%$
O'rta	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi_{um}} \cdot 100\% = \frac{13}{62} \cdot 100\% = 20,9\%$	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi_{um}} \cdot 100\% = \frac{16}{62} \cdot 100\% = 25,8\%$
Quyi	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi_{um}} \cdot 100\% = \frac{9}{62} \cdot 100\% = 14,5\%$	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi_{um}} \cdot 100\% = \frac{6}{62} \cdot 100\% = 9,7\%$

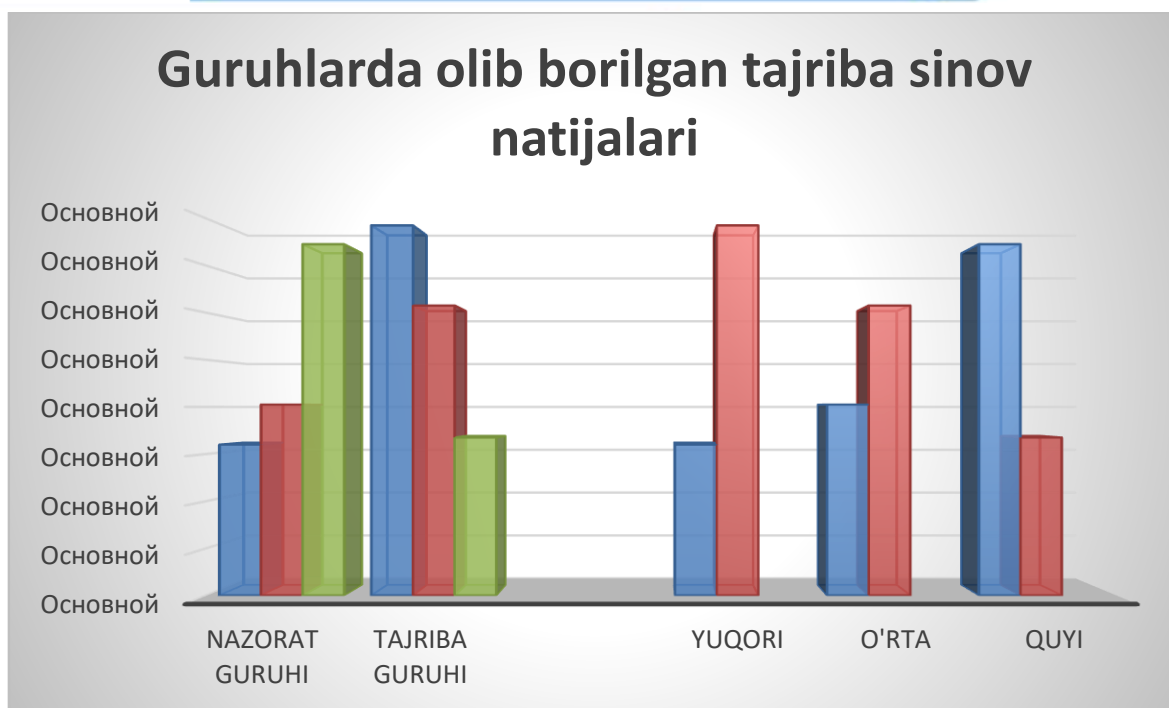
Tajriba guruhimizda nazorat guruhiga nisbatan erishgan yutug'imizni bilish uchun quydagi formuladan foydalanamiz.

$$\eta = \frac{\varphi}{\varphi}$$

η - foydali ish ko'fissenti

φ - hosil bo'lgan natija

Tajriba guruhi		Nazorat guruhi
Yuqori	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi} = \frac{17,7}{11,3} = 1,57$	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi} = \frac{11,3}{17,7} = 0,64$
O'rta	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi} = \frac{25,8}{20,9} = 1,23$	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi} = \frac{20,9}{25,8} = 0,81$
Quyi	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi} = \frac{9,7}{14,5} = 0,67$	$\eta = \frac{\varphi}{\varphi} = \frac{14,5}{9,7} = 1,49$



Talabalar oldiga quyidagi vazifalar qo'yildi: o'qituvchi shaxsining modeli bilan tanishish, pedagogning ideal qiyofasini shakllantirishga qaratilgan kasbiy dastur bilan tanishish, pedagog faoliyatining gumanistik yo'nalishi va xususiyatlarini o'rganish, kasbiy madaniyatning asosiy tarkibiy qismlari hamda kelajak faoliyatga tayyorgarlik bosqichlari va muhim ko'nikmalarini egallash.

Xulosa va tavsiyalar

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy madaniyatini ta'lim jarayonida shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi. O'qituvchilarning kasbiy madaniyati kasbiy bilimlar, kommunikativ ko'nikmalar, shaxsiy sifatlar va axloqiy qadriyatlarning uyg'unligiga asoslanadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyatni shakllantirish nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy faoliyat, innovatsion ta'lim texnologiyalari, axborot va kommunikatsiya vositalari hamda milliy va ma'naviy qadriyatlarni integratsiyalash bilan chambarchas bog'liqdir.

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY

international scientific conference

Tavsiyalar:

1. **Amaliy tayyorgarlikni kuchaytirish** — interaktiv va amaliy mashg'ulotlar, loyiha ishlari hamda keys-stadi usullarini ta'lim jarayoniga joriy etish.
2. **Axborot va kommunikatsiya texnologiyalarini integratsiyalash** — o'qituvchilar ta'lim platformalari va zamonaviy raqamli vositalardan samarali foydalanishni o'rganishlari zarur.
3. **Milliy qadriyatlarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish** — madaniy merosni rivojlantirish orqali tarbiyaviy ta'sirni kuchaytirish.
4. **Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish** — o'qituvchilar uchun trening va seminarlar tashkil etish orqali muloqot ko'nikmalarini mustahkamlash.
5. **Ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlash** — talabalarni innovatsion yechimlar yaratishga undash.

ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi "O'qituvchi maqomi to'g'risida"gi Qonuni, 2024-yil 1-fevral.
2. G'. G'afforov, F. Po'latova. *Kasbiy madaniyat*. Chirchiq qo'llanma, 2024.
3. H. Karimov. *Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarning ahamiyati*. Toshkent: nashriyot uyi.
4. N. Shumakova. *Kichik Moskva pedagogik va ilmiy markazlarida kasbiy o'qituvchilar kompetensiyasining metodologik asoslari*, 2018.
5. A. Qodirova, N. Muslimova. *Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkil etish metodologiyasi*. Toshkent: "Fan", 2009. 92-bet.
6. K. Z. Ismoilova. *Talabalarning kasbiy va pedagogik ko'nikmalarini shakllantirish*. Dissertatsiya, 2000. 186-bet.

UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY international scientific conference

7. E. Kuvshinova. *Kasbiy yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy rivojlanishi // Kompetentlikka asoslangan yondashuv*. Germaniya, 2018. №4, 257–263-betlar (13 000 nusxa).
8. N. Muslimova. *O'qituvchining bo'lajak faoliyatini loyihalash*. O'quv qo'llanma, 2012. (6.1 b.t.).